

ENTITY'S CASH FLOWS UNDER THE CONDITIONS OF CRISIS (METHODOLOGY AND METHODS FOR ANALYSIS)

Rositsa Ivanova

UNWE – Sofia, Republic of Bulgaria, Rosi_Ivanova@abv.bg

Abstract: The movement and availability of cash flows in the process of the entity's activity are crucial for its normal and trouble-free course. The methodological and methodical guidelines for cash flow analysis are relevant at all phases and stages of the development of an entity. These matters are especially relevant under the conditions of crisis. In the current pandemic situation due to the COVID 19 crisis, the matter of the availability of cash flows and their movement (cash inflows and outflows) is also important with view of the entities' ability to continue as "going concern".

The net cash flow is equal to the difference between the cash inflows and outflows from all entity's activities. The positive net cash flow is a necessary but not a sufficient condition for the entity's liquidity and solvency. With view of the entity's position and future development, one needs to analyze the movement of cash flows, as well as the net cash flows in general and by types of activities – operating, investing and financing activities, on continuous basis.

The net cash flows from operating activity are calculated as a difference between the cash inflows and outflows from this activity. Here we speak about trade receivables, trade payables, wages and salaries, payables to state institution for social insurance contributions and corporate income tax, as well as other cash receivables and payables received or made with regard to the entity's operating activity. The analysis and assessment of the turnover rate, liquidity and rate of return of the net cash flows from operating activity is very important for the management of every entity. Based on the resultative analytical information, the management is able to make justified and proper managerial decisions for the development of the entity's operating activity. This is a prerequisite for making decisions with regard to other entity's activities as well, for example, capital structuring, financial policy, investments and investment policy in short- and long-term perspective.

The net cash flows from investing and financing activity are also calculated as differences between the cash inflows and outflows from these activities.

The object of this publication highlights the entity's cash flows – in general and by types of activities.

The subject of the study covers the matters related to the methodological and methodical guidelines for analysis of the entity's cash flows. The analysis of cash flows is made on the basis of the information contained in the Statement of cash flows according to the direct method. The indicators for analysis and assessment of cash flows are systemized.

The aim is to improve the methods for analysis of the entity's cash flows by presenting different issues under the conditions of crisis.

Keywords: cash flows, operating, financing and investing activity, methodologies, analysis

ПАРИЧНИТЕ ПОТОЦИ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО В УСЛОВИЯ НА КРИЗА (МЕТОДОЛОГИЯ И МЕТОДИКА ЗА АНАЛИЗ)

Росица Иванова

УНСС – София, Р. България, Rosi_Ivanova@abv.bg

Резюме: Движението и наличността от парични средства по време на дейността на предприятието са с важно значение за нейното нормално и безпроблемно осъществяване. Методологичните и методически насоки на анализа на паричните потоци са актуални на всички фази и етапи от развитието на всяко предприятие. Актуалността на тези въпроси се проявява с особена сила в условия на криза. В настоящите пандемични условия, породени от кризата с COVID 19, въпросът за наличността от парични средства и тяхното движение (входящи и изходящи парични потоци) е важен и от гледна точка на продължаване на дейността на предприятията като „действащи предприятия“.

Нетният паричен поток се формира като разлика между входящите и изходящи парични потоци от всички дейности на предприятието. Положителният нетен паричен поток е предпоставка за ликвидност и платежоспособност на предприятието, но не е достатъчно условие за това. От гледна точка на състоянието и бъдещото развитие на предприятието е необходимо перманентно да се анализира движението на паричните

средства, както и нетните парични потоци общо и по видове дейности – основна, инвестиционна и финансова.

Нетният паричен поток от основната дейност се формира като разлика между входящия и изходящия парични потоци от същата дейност. Тук става дума за паричните постъпления от клиенти, плащанията към доставчиците, към персонала за трудови възнаграждения, към държавните институции за осигуровки на персонала и за корпоративен данък, както и други парични постъпления и плащания, извършени по повод на основната дейност на предприятието. С важно значение за мениджмънта на всяко предприятие е анализирането и оценяването на обръщаемостта, ликвидността и рентабилността на нетния паричен поток от основната дейност. На основата на резултатната аналитична информация мениджмънтът има възможност да взема обосновани и правилни управленски решения за развитието на основната дейност на предприятието. Това е предпоставка и за вземането на решения, свързани и с другите дейности на предприятието, като например за структурирането на капитала, за неговите финансова политика, инвестиции и инвестиционна политика в краткосрочна и дългосрочна перспектива.

Нетните парични потоци от инвестиционната и от финансовата дейност също се формират като разлики между входящите и изходящи потоци от тези дейности.

Обект на разглеждане в статията са паричните потоци на предприятието – общо и по видове дейности.

Предмет на изследването са въпросите, свързани с методичните и методически насоки на анализа на паричните потоци на предприятието. Анализът на паричните потоци е извършен по данни от Отчета за паричните потоци, изготвен по прекия метод. Систематизирани са показателите за анализ и оценка на паричните потоци.

Поставената цел е да се подобри методиката за анализ на паричните потоци на предприятието, като се поставят различни проблеми в условията на криза.

Ключови думи: парични потоци, оперативна, финансова и инвестиционна дейност, методология, анализ

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Анализът на паричните потоци е един от най-важните компоненти от съдържанието на финансово-стопанския анализ. Въз основа на информацията, получена от анализа на паричните потоци, финансовият мениджмънт може да установява отрицателни тенденции при движението на паричните средства – както общо, така и по видове дейности, които могат да доведат до проблеми с текущата ликвидност и платежоспособността на предприятието. Логично предприятието може да изпадне в неплатежоспособност в момент, в който нетният паричен поток е отрицателна величина, независимо от обстоятелството, че то може да е постигнало печалба от дейността си за отчетния период. В резултат от нарушаването на ликвидността и платежоспособността могат да възникнат проблеми във взаимоотношенията с различни контрагенти – доставчици, клиенти и др., в резултат на което се нарушава и крайната ефективност от дейността на предприятието. Посоченото по-горе поражда актуалността и необходимостта от предварителен, оперативен, текущ и последващ анализ на паричните потоци на предприятието на всеки един етап от неговото развитие.

2. ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА АНАЛИЗА

Отчетът за паричните потоци е един от най-важните и надеждни източници на информация за действителното състояние на предприятието. Той предоставя важна информация за размера, състава, структурата и динамиката на паричните потоци както общо, така и по видове дейности.

По мнение на П. Петров (2014, с. 45) могат да се определят следните „обобщаващи характеристики на отчета за паричните потоци, който: 1) се съставя за конкретен времеви момент (според нас период – бел. Р.И.); се съставя в парично изражение; 3) има точно определена структура, отразяваща паричните движения от оперативната (основната), инвестиционната и финансовата дейност; 4) отразява резултатите от дейността на предприятието.“ Авторът с основание поставя въпросът за наименованието на този компонент на финансовите отчети на предприятието. По този повод той (2014, с.47) отбелязва, че „определението „Отчет за паричните потоци“ е непълно. Много по поясняващо би било да се каже „Отчет за наличностите, движенията и измененията на паричните средства.“ Основанието за това е взаимната обвързаност между движението на паричните средства (постъпленията и плащанията) между трите вида дейности, посочени в самия отчет.

М. Начкова (2018, с.484) отбелязва, че „Отчетът за паричните потоци ... е средство за обобщаване и групиране на информацията за движенията на паричните потоци за определен отчетен период. ... Структурата му (на отчета за паричните потоци – доб. Р.И.) във вертикален план се отнася за представянето на информацията за паричните потоци за текущия и предходния период по три показателя – постъпления, плащания и нетен поток.“

В т.2 на счетоводен стандарт 7 (СС 7) „Отчети за паричните потоци“ паричните потоци се определят като „входящите (постъпленията) и изходящите (плащанията) потоци от парични наличности и парични еквиваленти“. (СС 7, 2016). В т.3 на същият стандарт се посочва, че Отчетът за паричните потоци трябва да представя паричните потоци през отчетния период, групирани по основна, инвестиционна и финансова дейност, чрез пряк метод.

Паричните потоци се класифицират на входящи, изходящи и нетни потоци от основната, инвестиционната и финансовата дейност. Нетните парични потоци – общо и по видове дейности се формират като разлика между входящите и изходящите парични потоци от съответната дейност. Наличността от парични средства в края на периода, посочена в отчета за паричните потоци, се получава, като към наличността от парични средства в началото на периода се прибави нетният паричен поток от всички дейности.

В основната дейност се генерира най-голям дял от приходите на предприятието. Паричните потоци от основната дейност възникват в резултат от сделките и другите събития, които участват при формирането на финансовия резултат от оперативната дейност на предприятието. Н. Костова (2019, с.181) посочва, че „условие за успех в дългосрочен план е, ако основен източник на парични средства са паричните потоци от основната дейност (на предприятието – доб. Р.И.).“ Споделяме мнението на Н. Костова (2019, с.181), че инвеститорите на финансовите пазари „най-често сравняват нетната печалба с нетните парични потоци от основна (оперативна) дейност. Връзката между тях е пропорционална.“ Според Н. Костова (2019, с.181) „би следвало ако се увеличава нетната печалба, да са налице положителни нетни парични потоци от основна (оперативна¹⁷) дейност и те да растат с приблизително еднакъв темп. В обратния случай може да е налице декапитализация на предприятието или финансовите резултати да са манипулирани.“

Инвестиционната дейност на предприятието обхваща движението на паричните средства при придобиването и продажбите на дълготрайни активи. Всъщност паричните потоци от тази дейност изразяват инвестиционната политика на предприятието.

Финансовата дейност на предприятието обхваща входящите и изходящите парични потоци, произтичащи от структурирането на капитала. Става дума за движението на паричните средства при формирането на размера и състава на собствения и/или привлечения капитал. Паричните потоци от финансовата дейност изразяват финансовата политика на предприятието при формирането на неговата капиталова структура.

3. АБСОЛЮТНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПАРИЧНИТЕ ПОТОЦИ

За анализа на паричните потоци се използва система от показатели, които изразяват важни връзки и зависимости при създаването, динамиката, разполагането във времето, използването и ефективността от използването на паричните потоци на предприятието както общо, така и по видове дейности.

Ще илюстрираме методиката за анализ на паричните потоци по данни от промишленото предприятие „Импулс“ (вж. таблица 1).

Таблица 1 (хил.лв.)

Парични потоци	Предходна година	Текуща година	Отклонение	Процент на динамика
А. Парични потоци от основна дейност, в т.ч.:				
1. Постъпления	69574	71759	2185	103,1405
2. Плащания	63835	66667	2832	104,4364
3. Нетен поток (п.1 - п.2)	5739	5092	-647	88,7263
Б. Парични потоци от инвестиционна дейност				
1. Постъпления	0	0	0	-
2. Плащания	3039	4280	1241	140,8358
3. Нетен поток (п.1 - п.2)	-3039	-4280	-1241	140,8358
В. Парични потоци от финансова дейност				
1. Постъпления	0	63797	63797	-

¹⁷ Съгласно СС 1 „Представяне на финансови отчети“ в отчета за приходите и разходите е посочено „Общо разходи за оперативна дейност“ и „Общо приходи от оперативна дейност“, а в СС 7 „Отчети за паричните потоци“ – „Парични потоци от основната дейност“. Според нас оперативната и основната дейност на предприятието не са равнозначни, тъй като в състава на разходите и приходите, свързани с оперативната дейност се включват елементи, които не са от състава на разходите и приходите за основната дейност.

2. Плащания	1084	9169	8085	845,8487
3. Нетен поток (п.1 - п.2)	-1084	54628	55712	-5039,4834
Г. Изменения на паричните средства през периода (А + Б + В):	1616	55440	53824	3430,6931
Д. Парични средства в началото на периода	3141	4757	1616	151,4486
Е. Парични средства в края на периода (Г + Д)	4757	60197	55440	1265,4404

Данните в таблицата показват, че и за двете години е генериран положителен общ нетен паричен поток от всички дейности на предприятието. За текущата спрямо предходната година нетният паричен поток се е увеличил с 53824 хил.лв. (55440 – 1616), което се дължи на влиянието на факторите:

- 1) намалението на нетния паричен поток от основната дейност с 647 хил.лв. [(+5092) – (+5739)].
 - 2) намалението на нетния паричен поток от инвестиционната дейност с 1241 хил.лв. [(-4280) - (-3039)].
 - 3) увеличението на нетния паричен поток от финансовата дейност с 55712 хил.лв. [(+54628) - (-1084)].
- Общото влияние на факторите е довело до увеличението на нетния паричен поток от всички дейности на предприятието с 53824 хил. лв. [(-647) + (-1241) + (+55712)], т.е. толкова, колкото получихме по-горе. В относително изражение това увеличение възлиза на 3430,6931 % [(55440 : 1616) x 100].

Наличността от парични средства в края на текущата спрямо края на предходната година се е увеличила с 55440 хил.лв. (60197 – 4757).

4. ОТНОСИТЕЛНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПАРИЧНИТЕ ПОТОЦИ

За целите на анализа и оценката на паричните потоци може да се използва следната **група** от показатели:

- 1) Коефициент на нетния паричен поток от основната дейност (K^{ncf}).

а) първи вариант - отношение между нетния паричен поток от основната дейност (NCF^{ma}) и приходите от оперативната дейност (R^{oa}):

$$K^{ncf} = \frac{NCF^{ma}}{R^{oa}}$$

б) втори вариант - отношение на нетния паричен поток от основната дейност към нетните приходи от продажби на продукцията.

- 2) Коефициент на входящия паричен поток от клиентите (K_i^c). Изчислява се като отношение на входящия паричен поток от клиенти (CFi_i^c) към нетния размер на приходите от продажби на продукцията (NS):

$$K_i^c = \frac{CFi_i^c}{NS}$$

- 3) Коефициент на вземанията от клиентите (K^{rc}). Той е отношение между вземанията от клиентите (R^c) и нетния размер на приходите от продажби на продукцията:

$$K^{rc} = \frac{R^c}{NS}$$

- 4) Коефициент на нетната печалба (K^{np}). Изчислява се като отношение на нетната печалба (NP) към нетния паричен поток (N^{pp}):

$$K^{np} = \frac{NP}{N^{pp}}$$

- 5) Коефициент на нетния паричен поток (K^{NI}). Той е отношение между нетния паричен поток и нетните приходи от продажби на продукцията.

$$K^{NI} = \frac{N^{pp}}{NS}$$

Втората група от показатели е предназначена за анализ и оценка на задлъжнялостта, ликвидността и платежеспособността на предприятието. В тази група се включват следните показатели:

- 1) Коефициент на задлъжнялост (K_d^{ncf}). Изчислява се като отношение на привлечения капитал (L) към нетния паричен поток от основната дейност:

$$K_d^{ncf} = \frac{L}{NCF^{ma}}$$

- 2) Коефициент на краткосрочна задлъжнялост (K_{sd}^{ncf}). Отношение между краткосрочните задължения (STL) и нетния паричен поток от основната дейност на предприятието:

$$K_{sd}^{ncf} = \frac{STL}{NCF^{ma}}$$

- 3) Коефициент на дългосрочна задлъжнялост (K_{ld}^{ncf}). Отношение между дългосрочните задължения (LTL) и нетния паричен поток от основната дейност на предприятието:

$$K_{ld}^{ncf} = \frac{LTL}{NCF^{ma}}$$

- 4) Коефициент на краткосрочна ликвидност (K^L). Той е отношение на нетния паричен поток от основната дейност към краткосрочните задължения на предприятието:

$$K^L = \frac{NCF^{ma}}{STL}$$

- 5) Коефициент на абсолютна ликвидност. Изчислява се като отношение на наличността от парични средства в края на периода към краткосрочните задължения на предприятието.

- 6) Коефициент на дългосрочна платежоспособност (K^d):

- а) първи вариант - отношение между нетния паричен поток от основната дейност и привлечения капитал:

$$K^d = \frac{NCF^{ma}}{L}$$

- б) втори вариант - отношение между нетния паричен поток от всички дейности и привлечения капитал. Посредством **третата група** от показатели се анализират и се дава оценка за обръщаемостта и рентабилността на нетния паричен поток от основната дейност. Показателите за този анализ са:

- 1) Коефициент на обръщаемост на нетния паричен поток от основната дейност (K^o):

$$K^o = \frac{NS}{NCF^{ma}}$$

- 2) Брутна рентабилност на нетния паричен поток от основната дейност (K^{pb}). Изчислява се като отношение на счетоводната (брутна) печалба (PF^b) към нетния паричен поток от основната дейност:

$$K^{pb} = \frac{PF^b}{NCF^{ma}}$$

- 3) Нетна рентабилност на нетния паричен поток от основната дейност (K^{pn}). Изчислява се като отношение между балансовата (нетната) печалба (PF^n) и нетния паричен поток от основната дейност:

$$K^{pn} = \frac{PF^n}{NCF^{ma}}$$

Необходимата за анализа информация на паричните потоци на предприятие „Импулс“ е представена в таблица 2. В таблицата са изчислени и относителните показатели за анализ и оценка на паричните потоци. От данните в таблица 2 по отношение на първата група от показатели се вижда, че за текущата спрямо предходната година всички коефициенти бележат намаление с изключение на коефициента на нетния паричен поток.

Относно втората група от показатели изводът е, че всички коефициенти бележат увеличение с изключение на коефициента на краткосрочна задлъжнялост. Този факт намира обективно отражение в намаляването на степента на финансово напрежение по време на дейността на предприятието. Този извод се потвърждава и от увеличението на коефициентите на краткосрочна ликвидност и на абсолютна ликвидност.

От третата група показатели се вижда, че е налице ускоряване на обръщаемостта на нетния паричен поток от основната дейност, т.е. на един лев нетен паричен поток от основната дейност се пада по-голям размер нетни приходи от продажби на продукцията. Както брутната, така и нетната рентабилност на база нетен паричен поток от основната дейност бележат значително увеличение. Това означава, че е налице повишаване на ефективността от използването на паричните средства на предприятието.

Съобразно поставените цели и задачи анализът може да се задълбочи по отношение на ликвидността, платежоспособността, обръщаемостта и рентабилността на нетния паричен поток от всички дейности на предприятието.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Информацията в отчета за паричните потоци позволява на финансовия мениджмънт да взема решения в различни ситуации по време на дейността на предприятието. Например: финансовият резултат от дейността е печалба, а нетният паричен поток от всички дейности е отрицателен; балансовата печалба се е увеличила, а паричните средства са се намалили; решения за основната дейност – разширяване на производството; финансиране на текущи дейности; изтегляне на парични средства от обръщение (депозирание на средства в банки, инвестиране в ценни книжа и др.); при положителен нетен паричен поток от основната дейност може да се вземе решение за предсрочно погасяване на кредит (финансова дейност) или за инвестиране в дълготрайни активи (инвестиционна дейност); при отрицателен нетен паричен поток от основната дейност може да се вземе решение за допълнително финансиране на дейността чрез заем; решения при отрицателен паричен поток от основната дейност и положителен паричен поток от инвестиционната дейност – може да се дължи на факта, че предприятието финансира текущата си дейност чрез продажба на дълготрайни активи, което е предпоставка за нарушаването на финансовата стабилност.

Предприятието следва да постигне балансираност на паричните потоци по видове дейности. За неговото успешно функциониране е необходимо генерирането на положителен нетен паричен поток от основната дейност, отрицателен паричен поток от инвестиционната дейност (инвестиции в дълготрайни материални активи), а паричните потоци от финансовата дейност следва да балансират останалите парични потоци.

Таблица 2

Показатели	Предходна година	Текуща година	Изменение (+, -)
Исходни данни в хил. лв. от:			
I. Отчета за паричните потоци:			
1. Нетен паричен поток – общо	1616	55440	53824
2. Нетен паричен поток от основната дейност	5739	5092	-647
3. Входящ паричен поток от клиенти	69499	64664	-4835
4. Парични средства в края на периода	4757	60197	55440
II. Счетоводния баланс:			
5. Вземания от клиенти	9254	8362	-892
6. Собствен капитал	98500	100000	1500
7. Привлечен капитал, в т.ч.:	49160	47195	-1965
а) краткосрочни задължения	27386	22385	-5001
б) дългосрочни задължения	21774	24810	3036
III. Отчета за приходите и разходите:			
8. Счетоводна (брутна) печалба	5480	9945	4465
9. Балансова (нетна) печалба	4932	8951	4019
10. Приходи от оперативната дейност	63525	65210	1685
11. Нетни приходи от продажби на продукцията	59910	61215	1305
Допълнително изчислени показатели:			
Първа група показатели, лв.:			
12. Коефициент на нетния паричен поток от основната дейност:			
а) първи вариант (п.2 : п.10)	0,0903	0,0781	-0,0122
б) втори вариант (п.2 : п.11)	0,0957	0,0832	-0,0125
13. Коефициент на входящия паричен поток от клиентите (п.3 : п.11)	1,1601	1,0563	-0,0038
14. Коефициент на вземанията от клиентите (п.5 : п.11)	0,1545	0,1366	-0,0179
15. Коефициент на нетната печалба (п.9 : п.1)	3,0520	0,1615	-2,8905
16. Коефициент на нетния паричен поток (п.1 : п.11)	0,0270	0,9057	0,8787
Втора група показатели, лв.:			
17. Коефициент на задлъжнялост (п.7 : п.2)	8,5660	9,2685	0,7025
18. Коефициент на краткосрочна задлъжнялост (п.7а : п.2)	4,7719	4,3961	-0,3758
19. Коефициент на дългосрочна задлъжнялост (п.7б :	3,7940	4,8723	1,0783

п.2)			
20. Коефициент на краткосрочна ликвидност (п.2 : п.7а)	0,2096	0,2275	0,0179
21. Коефициент на абсолютна ликвидност (п.4 : п.7а)	0,1737	2,6892	2,5155
22. Коефициент на дългосрочна платежоспособност			
а) първи вариант (п.2 : п.7)	0,1167	0,1079	-0,0088
б) втори вариант (п.1 : п.7)	0,0329	1,1747	1,1418
Трета група показатели:			
23. Коефициент на обръщаемост на нетния паричен поток от основната дейност, лв. (п.11 : п.2)	10,4391	12,0218	1,5827
24. Брутна рентабилност на нетния паричен поток от основната дейност, % (п.8 : п.2) x 100	95,4870	195,3064	99,8193
25. Нетна рентабилност на нетния паричен поток от основната дейност, % (п.9 : п.2) x 100	85,9383	175,7855	89,8472

ЛИТЕРАТУРА

- Chukov, K. P. & Ivanova, R. N. (2015). *Financial and economic analysis*. Sofia. IK – UNWE.
- Chukov, K. P. & Ivanova, R. N. (2017). *Financial and economic analysis*. Sofia. IK – UNWE.
- Chukov, K. P. & Ivanova, R. N. (2019). *Financial and economic analysis*. Sofia. IK – UNWE.
- Kostova, N. (2010). *Financial and Accounting Analysis*. Varna, Active - K Ltd.
- Kostova, N. (2019). *Financial analysis*. Varna, Business Practice Asset Ltd.
- Natchkova, M. (2018). *Accounting of insurers and insurers*. Sofia. IK - UNWE.
- Petrov P. (2014). *Practical analysis of financial statements. Concepts and examples*. Sofia. Ciela Norma AD.
- SS 7 Cash flow statements. (2016). *Appendix to the Council of Ministers № 46/21.03.2005 - SG, issue 30/07.04.2005, amended. and ext. no. 86/26.10.2007, SG, no. 3/12.01.2016.*